

Mjesta susretanja Places of contact Mesta srečevanja

MJESTA SUSRETANJA
PLACES OF CONTACT
MESTA SREČEVANJA

Mjesta susretanja
Places of contact
Mesta srečevanja

Martina Blečić Kavur, Adnan Busuladžić, Wolfgang David,
Zrinka Ettinger Starčić, Mitja Guštin, Boris Kavur

KOPER
2014

kelten römer museum manching

Kultura

Sadržaj ■ Contents ■ Vsebina

Mjesta susretanja ■ Places of contact ■ Mesta srečevanja | 7

Manching – najvažniji oppidum sjeverno od Alpa ■ Manching – The most important oppidum north of the Alps ■ Manching – najpomembnejši oppidum severno od Alp | 11

Ptuj – vrata svjetova ■ Ptuj – The doors between worlds ■ Ptuj – vrata med svetovi | 17

Osor – »Minijaturni Suez« ■ Osor – »Miniature Suez« ■ Osor – »Minijaturni Suez« | 23

Ošanići – kamen na kamen ... ■ Ošanići – Stone to stone ...

■ Ošanići – kamen na kamen ... | 29

Ohrid – biser Balkana ■ Ohrid – The Balkan pearl ■ Ohrid – biser Balkana | 35

Mjesta susretanja

Places of contact

Mesta srečevanja

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Institut za dediščino Sredozemlja iz Slovenije sudjeleovala je, kao partner voditelj, na međunarodnom projektu naslova *Clash of Cultures*. Jedan je to od samo dva projekta promocije arheološke baštine kojeg je za 2012. godinu financijski podržala Europska komisija iz sheme programa *Culture (2007-2013)*. Uz Univerzu na Primorskem na *Projektu* su sudjeleovali i Lošinjski muzej iz Hrvatske, kelten römer museum manching iz Njemačke, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine iz Bosne i Hercegovine i Arheološki muzej Makedonije iz Makedonije.

Clash of Cultures je promotivni projekt kojim se, na razne načine nastojalo prikazati kulturne kontakte europske cjeline za vrijeme posljednjih stoljeća stare ere. Riječ je o doticaju, odnosno iznimnom spoju prapovijesnih zajednica keltske kulture i sredozemnih civilizacija Makedonije, Grčke i Italije. Arheološka nalazišta, odnosno promovirani *gradovi* ponajprije prikazuju kako je Europa krajem 1. milenija stare ere bila

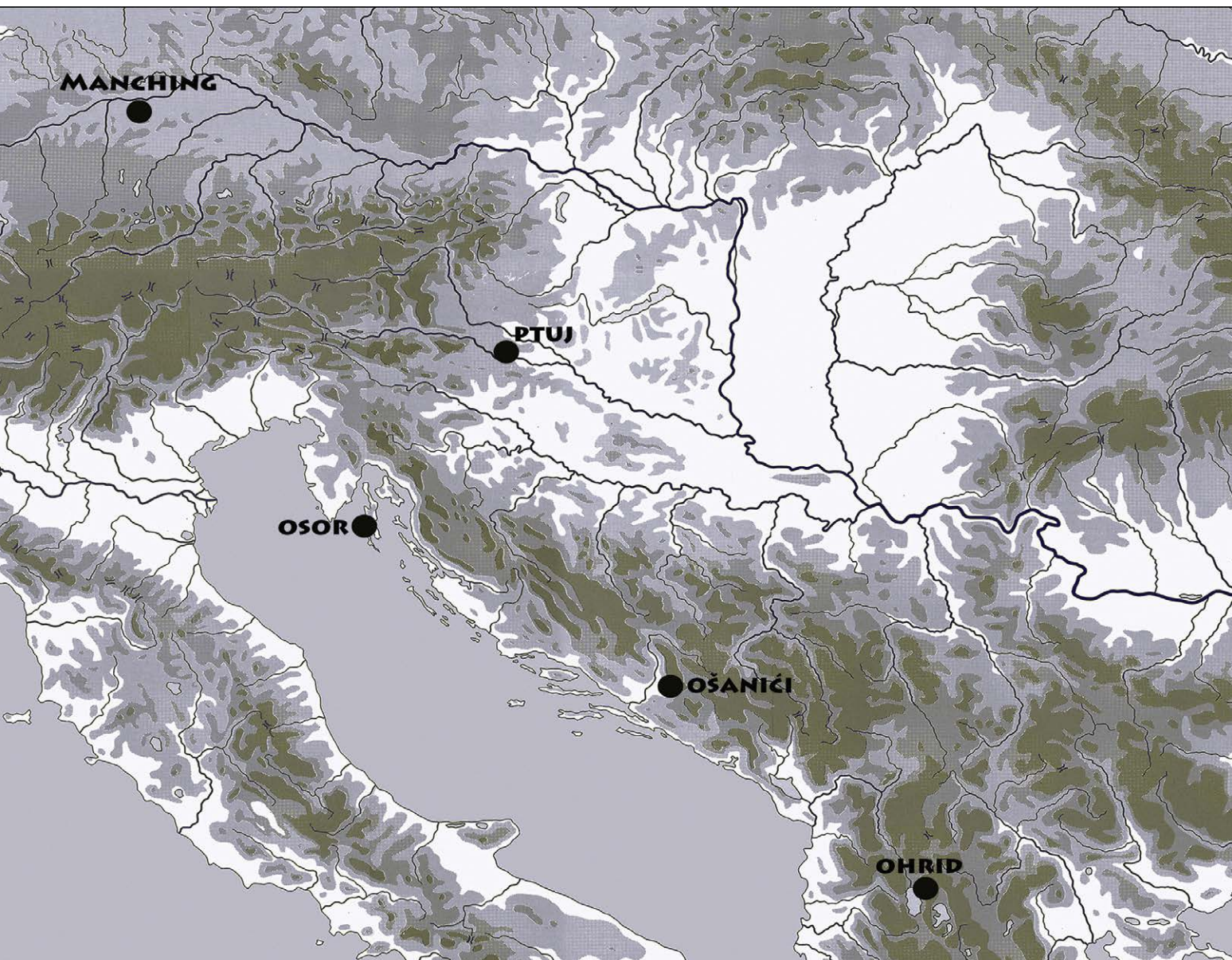
University of Primorska, Science and Research Center, Institute for Mediterranean Heritage from Slovenia coordinated the international project entitled *Clash of Cultures*. It is one out of two projects focusing on promotion of archaeological heritage which were in 2012 financially supported by the European Commission in *Culture (2007-2013)* programme. Beside University of Primorska, in the project collaborated also Lošinjski muzej from Croatia, kelten römer museum manching from Germany, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine from Bosnia and Herzegovina and Arheološki muzej Makedonije from Macedonia.

Clash of Cultures is a promotional project in which the attempt was made to demonstrate cultural contact across the European continent during the last centuries BC. These were junctures, exceptional connections of prehistoric societies from the Celtic cultural circle and the Mediterranean civilisations of Macedonia, Greece and Italy. Archaeological sites, this is the present-

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Institut za dediščino Sredozemlja je kot prijavitelj vodil projekt *Clash of Cultures*. Bil je eden od zgolj dveh projektov promocije arheološke dediščine, ki jih je leta 2012 finančno podprla Evropska komisija v okviru sheme programa *Culture (2007-2013)*. Z Univerzo na Primorskem so v projektu sodelovali še Lošinjski muzej s Hrvaške, kelten römer museum manching iz Nemčije, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine iz Bosne in Hercegovine ter Arheološki muzej Makedonije iz Makedonije.

Clash of Cultures je bil promocijski projekt v katerem se je na različne načine poskušalo prikazati kulturne stike na področju evropske celine v zadnjih stoletjih pred našim štetjem. Šlo je za stike oziroma izjemen preplet prazgodovinskih skupnosti keltske kulture in sredozemskih civilizacij Makedonije, Grčije in Italije. Arheološka najdišča oziroma predstavljena mesta prikazujejo kako je bila Evropa ob koncu 1. tisočletja starega veka prepletena s kulturnimi omrež-

Karta nalazišta uključenih u projekt *Clash of Cultures*.
Map presenting sites included in the project *Clash of Cultures*.
Karta najdišč vključenih v projekt *Clash of Cultures*.

ispresijecana kulturnim mrežama – mrežama poveznicama izuzetno udaljenih prostora. Izabranih pet nalazišta obilježili su, ovom prigodom, manje poznata, ali svojestvena mjesta u kojima su se ta povezivanja i bliska susretanja događala. *Manching, Ptuj, Osor, Ošanići i Obrid* nisu smo izuzetno važna arheološka nalazišta koja odražavaju te kulturne kontakte, već su i metafore za prikaz šire kulturne povijesti tog dijela Europe.

Smatramo kako se izdizanjem tako različitih kulturnih tradicija u određenim društvenim fenomenima zavidno dugog razdoblja, obnavljaju i spoznajne svijesti o našoj zajedničkoj prošlosti. Usljed toga *Projekt* je provoden na više razina, ističući ponajprije regionalnu, a potom i međunarodnu promociju. U duhu očuvanja i promicanja bogate, dragocjene i važne nam zajedničke kulturne baštine, ovim se izdanjem predstavljaju upravo doprinosi svih partnera na projektu *Clash of Cultures*.

ed *cities*, demonstrate how Europe of the 1st millennium BC was intertwined with cultural networks – connections of extremely distant territories. Five sites selected for this occasion are less known but specific places where these connections and contacts took place. *Manching, Ptuj, Osor, Ošanići* and *Obrid* are not just exceptionally important archaeological sites supporting these contacts, but also metaphors for presentation of cultural history of this part of Europe.

It is considered that with promoting of such different cultural traditions in specific social circumstances observed in a long period we renew the comprehension of our common cultural history. Consequently the Project is conducted on several levels putting forward firstly the regional and international promotion. In the spirit of preservation and promotion of our rich, precious and important common cultural heritage, this edition presents the contribution of all partners to the project *Clash of Cultures*.

ji, ki so povezovala oddaljena področja. Za ta namen izbranih pet najdišč predstavljamo manj poznana, vendar svojevrsna naselja, v katerih so se ti stiki in srečanja odvijali. *Manching, Ptuj, Osor, Ošanići* in *Obrid* niso zgolj izjemno pomembna arheološka najdišča, temveč tudi metafore za prikaz širše kulturne zgodovine tega dela Evrope.

Menimo, da s promocijo tako različnih kulturnih tradicij v določenih družbenih kontekstih, opazovanih v zavidanja vredno dolgem času, obnavljamo razumevanje naše skupne kulturne zgodovine. Posledično se je projekt odvijal na več ravneh izpostavljač najprej lokalno in nato mednarodno promocijo. V duhu ohranitve ter predstavitve bogate, dragocene in pomembne skupne kulturne dediščine, predstavlja pričujoča publikacija prispevke partnerjev projekta *Clash of Cultures*.

Manching, pogled prema nekadašnjim istočnim vratima oppiduma (rekonstrukcija Tim Wehrmann za GEO).
Manching, a view towards the former eastern gates of the Oppidum (reconstruction by Tim Wehrmann for GEO).
Manching, pogled proti nekdanjim vzhodnim vratom oppiduma (rekonstrukcija Tim Wehrmann za GEO).

Manching – najvažniji oppidum sjeverno od Alpa

Manching – The most important oppidum north of the Alps

Manching – najpomembnejši oppidum severno od Alp

U današnjoj Bavarskoj, na više od 10 km širokoj zaravni Ingolstadtskog bazena, a za vrijeme od 3. do 1. stoljeća pr. Kr., smjestila se jedna od najvažnijih i najvećih naseobina (*oppidum*) Kelta u srednjoj Europi. O njoj svjedoče i danas brojni ostaci koji se nalaze na istočnom dijelu Manchinga. Očuvani su pojedini odsjeci moćnog, nekad iz drva, zemlje i kamenja izgrađenog kružnog bedema dužine 7,3 km, koji je opasavao prostor od oko 380 ha površine. U neposrednoj blizini utočka rijeke Paar u Dunav, na njezinoj nekadašnjoj južnoj obali, rasprostiralo se to opsežno naselje s ulogom središnjeg mjesta. Njegov nastanak i razvoj uvjetovao je ugo-

In southern Bavaria, on a more than 10 km broad Ingolstadt basin plain, was located between the 3rd and the 1st century BC one of the most important and largest Celtic settlements (*oppidum*) in Central Europe. Remains of its greatness are still visible on the eastern side of Manching. Preserved are portions of a mighty, in times past from wood, earth and stones build 7,3 km long circular walls which encircled an area of 380 ha. Located near the effusion of river Paar in to Danube, on its former southern bank, was spreading a large settlement which acted as a central place. Its establishment and development was conditioned by its favourable geographic po-

Na današnjem južnem Bavarskem, na več kot 10 km široki ravnini Ingolstadtškega bazena, v času od 3. do 1. stoletja pr. n. št., je ležala ena izmed najpomembnejših in največjih mestnih naselbin (*oppidum*) Keltov v srednji Evropi. O njenem obstoju pričajo ostanki, ki se nahajajo na vzhodnem delu Manchinga. Ohranjeni so posamezni odsčki mogočnega, nekdaj iz lesa, zemlje ter kamenja zgrajenega krožnega obzidja, dolgega 7,3 km, kateri je opasal prostor od kar 380 ha površine. Blizu izliva reke Paar v Donavo, na njenem nekdanjem južnem bregu, se je nahajala obsežna naselbina, ki je delovala kot osrednje mesto. Svoj nastanek in

Manching, ostava od 483 zlatna bojska statera sa 217 g. teškim zlatnim grumenom.
Manching, hoard of 483 golden Boii staters and a 217 g heavy lump of gold.
Manching, zaklad 483 bojskih staterov in 217 g. težka zlata kepa.

dan zemljopisni položaj, na križištu starih putova od istoka prema zapadu i od sjevera prema jugu.

O postojanom značenju prostora i u rimsko doba dokazuju obližnji kastel u Oberstimmu i naselje smješteno unutar samog *oppiduma*. Za srednjeg carskoga razdoblja ono se nalazilo na važnoj južnoj podunavskoj cesti, a poistovjećuje se s postajom *Vallatum* iz *Itinerarium Antonini*, kao i s istoime-nim kasnoantičkim vojnim taborom iz *Notitia dignitatum*.

Römisch-Germanische Kommission Njemečkog arheološkog instituta od 1955. godine provodi ondje vrhunska arheološka istraživanja. Ispostavila su Manching kao, općenito, najbolje istraženi *oppidum* i uvelike obilježila naše znanje o keltskom urbanom naseljavanu od 3. do 1. stoljeća pr. Kr.

Već iz vremena oko 300. godine pr. Kr. nalazi picenske ogrlice i ulomci kacige ukazuju na izravne veze Manchinga s »jugom«. Ističe se svakako »zlatno drveće« izrađeno u domaćim keltskim radionicama ali po modelu helenističkih zlatarskih tehnika ranog 3. stoljeća pr. Kr. Uzori s »juga« vidljivi su i kod primjene graditeljskih tehnika i u arhitekturi. Ponajprije kod uporabe vapnene žbuke kod izgradnji posebnih zgrada i kod pravilnog načina zidanja kolonada, cestovnih jaraka, s kamenjem zazidanih bunara i s klesanim kamenim blokovima izgrađenim

situation – it was located on the crossroads of ancient communication routes running from east to west and from north to south.

Evidences for a continuous importance of the place in the Roman period can be observed in the nearby kastell in Oberstimmu and a settlement located inside the former oppidum. During the Middle Roman Empire the later was located along an important southern Danubian road and is considered being the road station *Vallatum* mentioned in *Itinerarium Antonini* as well as in the Late Antiquity the military encampment with the same name mentioned in *Notitia dignitatum*.

Since 1955 running systematic archaeological research, conducted by the Römisch-Germanische Kommission of the German Archaeological Institute raised Manching to the position of the best researched oppidum and profoundly improved our knowledge about Celtic urbanism in the period between the 3rd and the 1st century BC.

Discovery of a torques from Picenum and fragments of a helmet dating around 300 BC demonstrate direct connections of Manching and the »south«. We have to put forward also the »Golden tree« which was produced in local Celtic workshops according to Hellenistic models in early 3rd century BC. Further it is important to mention southern patterns for architect-

razcvet je zahvaljevala zagotovo njeni ugodni geografski legi na križišču starih poti, ki so vodile od vzhoda na zahod in s severa proti jugu.

Dokaz za kontinuiran pomen prostora v rimskem obdobju je bližnji kastel v Oberstimmu in znotraj nekdanjega oppiduma ležeča naselbina. Za srednjega cesarskega obdobja se je nahajala na pomembni južni podonavski cesti, a identificira se jo s postajo *Vallatum* iz *Itinerarium Antonini* kot tudi istoimenskim poznoantičnim vojaškim oporiščem iz *Notitia dignitatum*.

Römisch-Germanische Kommission Nemskega arheološkega instituta od leta 1955 tam izvaja vrhunske arheološke raziskave. Ustoličile so Manching kot najbolje raziskani *oppidum* in v veliki meri oblikovale naše vedenje o keltski mestni poselitvi v času od 3. do 1. stoletja pr. n. št.

Že iz obdobja okoli leta 300 pr. n. št. najdobi picenske ovratnice in odlomkov čelade dokazujeta direktne povezave Manchinga z »jugom«. Izpostaviti pa je potrebno tudi »zlati drevesček« izdelan v domačih keltskih delavnicah, vendar po vzoru helenističnih zlatarskih tehnik zgodnjega 3. stoletja pr. n. št. Vzore z »juga« lahko sledimo tudi pri gradbenih tehnikah in arhitekturi. Najprej v uporabi apnene malte pri izgradnji posebnih stavb in pravilne vzorce pozidav, stebrišča, cestne jarke, s kamni obzidane vodnjake ter s klesanimi kamniti-

Manching, keltski osovinski čavli ukrašeni s glavama sova.
Manching, Celtic lynch-pins decorated with owl heads.
Manching, keltska osna zatiča okrašena s sovjima glavama.

licem više od 7 km dugog bedema. Na nje-
ga je, kao kod rimskog *aggera*, bila prislonje-
na rampa.

Razni liječnički instrumenti pokazuju i na
određena medicinska znanja koja su prispri-
jevala s »juga«. Amfore svjedoče o uvozu
vina ili ulja, između 150. i 80. godine pr. Kr.,
a nalaz kosti sredozemne bijele ribe na uvoz
tzv. ribljeg umaka (*garum*). K tomu je pot-
rebno dodati nalaze brončanog posuda,
kampanske fine keramike i staklenih posu-
da koji svi izviru iz sredozemnih kulturnih
krugova. Od tuda, naime, prispjeva i prste-
nje sa staklenim gemama i balzamariji iz-
rađeni pod helenističkim utjecajima. Sa sve
većim razvojem trgovine i gospodarstva po-
vezuje se i upotreba standardiziranih mjera,
težina i pisma.

Stanovnici oppiduma u Manchingu ned-
vojbeno su bili upoznati sa sredozemnim
urbanim načinom življenja i s njihovom
»mitologijom«, poznavajući »jug«, neki od
njih, i iz osobnih posjeta.

ture and building techniques. These were
the regular construction patterns, use of
lime mortar in special buildings, construc-
tion of colonnades and gutters, stone build-
wells and with cut stone blocs covered front
of a more than 7 km long ramparts which
had following the pattern of a Roman ager
an inner ramp.

Surgical instruments indicate medical
knowledge originating from the »south«.
Amphorae demonstrate imports of wine or
oil in the period between 150 and 80 BC,
while the discovery of bones of Mediter-
ranean whitefish confirms the import of
fish sauce (*garum*). Finds of bronze vessels,
Campanian fine ware and glass vessels orig-
inating from Mediterranean cultural cir-
cles should also be added. Of Mediterra-
nean origins are also fingerings with glass
gemae and balsamarii fabricated accord-
ing to Hellenistic patterns. With the devel-
opment of trade and economy is linked also
the use of standardized measures, weights
and the use of writing.

Inhabitants of the oppidum in Manching
were acquainted with Mediterranean ur-
ban lifestyle as well as southern mythology
– some of them knowing the »south« from
their own experiences.

mi bloki izdelano lice već kot 7 km dolgega
obzidja. Na njega je bila, po vzoru na rimski
agger, prislonjena rampa.

Različni zdravniški inštrumenti kažejo
na določena medicinska znanja izvirajo-
ča z »juga«. Amfore pa kažejo na uvoz vina
ali olja v času med 150 in 80 pr. n. št., najd-
ba kosti sredozemske bele ribe pa uvoz ribje
omake (*garum*). K temu je potrebno dodati
najdbe bronaste posodja, kampanske fine
keramike in staklenih posod izvirajočih iz
sredozemnih kulturnih krogov. Od tod na-
mreč izvirajo tudi prstani s staklenimi ge-
mami i balzamariji izdelani po helenistič-
nih vzorih. Z močnim razvojem trgovine in
gospodarstva se povezuje uporaba standar-
diziranih mer, tež in pisave.

Prebivalci oppiduma v Manchingu so bili
nedvomno seznanjeni s sredozemskim ur-
banim načinom življenja in z njihovo »mi-
tologijo«, del prebivalstva pa je »jug« poz-
nal verjetno tudi iz lastnih obiskov.

Ptuj, vizura starog grada.
Ptuj, view of the old town of Ptuj.
Ptuj, pogled na staro mesto.

Ptuj – vrata svjetova

Ptuj – The doors between worlds

Ptuj – vrata med svetovi

71

Područje današnjeg grada Ptuja, s istaknutim Grajskim gričem, ti-sučljećima predstavlja jednu od ključnih točki naseljavanja i komunikacije u širem prostoru. Nalazi se na križištu gdje se putnicima iz alpskih dolina otvarao pogled u beskonačne ravnice Panonije. Nalazi se na mjestu uz Dravu gdje su se tisućljećima zaustavljali valovi došljaka s »istoka«. Onuda su vodili i putovi koji su povezivali Sredozemlje s Baltikom, tražeći najlakše prijelaze kojima bi zaobišli Alpe.

Grajski grič i njegova podnožja naseljavana su već od početka 5. tisućljeća stare ere. Poznajemo naselja i grobove iz gotovo svih prapovijesnih razdoblja. Pojedini nam karakteristični predmeti materijalne kulture svjedoče i o širim kulturnim doticajima te o razgranatim trgovačkim mrežama u koje su zajednice ptujskog područja bile ravnopravno uključene. Tragovi željeznodobnog naseljavanja izuzev na Ptujskom gradu, nalaze se i na uzvišenju Panorama, na podiju Rabelčje vasi, na dravskim terasama između grada i Spodnje Hajdine ... Naselja su se

The territory of today's city of Ptuj, surrounding the exposed Castle hill (Grajski grič), was acting for millennia as one of the major locations of settlement and communication in the landscape. Positioned at the crossroads, where passengers from Alpine valleys caught the first glimpse of endless Pannonian plains and on the spot where for millennia waves of immigrants coming from the »east« ended their journeys at the banks of river Drava. For centuries trails passed by, linking the Mediterranean and the Baltic, searching for the easiest way to go around the Alps.

Today we know that the Castle hill and his foothills were settled already from the beginning of the 5th millennium BC. We can observe settlements and graves from almost each and every period of prehistory. Individual characteristic finds of material culture tell us about the branched trading networks and cultural contacts which incorporated prehistoric communities from the area around Ptuj.

Područje današnjega mesta Ptuj, obdajajoče izpostavljeni Grajski grič, predstavlja že tisočletje eno izmed ključnih točk poselitve kot tudi komunikacije v prostoru. Nahaja se na križišču, kjer se je popotnikom iz alpskih dolin odprl pogled v neskončne ravnice Panonije. Nahaja se na mestu ob Dravi, kjer so se tisočletja dolgo zaustavili valovi prišlekov z »vzhoda«. Tod so vodile tudi poti, ki so povezovala Sredozemlje z Baltikom, iščoč najlažje prelake, kako bi zaobšle Alpe.

Grajski grič in njegova vznožja bila so poseljena že od začetka 5. tisočletja pr. n. št. Poznamo naselja in grobove iz skoraj vsakega prazgodovinskega obdobja. Redki vendar značilni predmeti materialne kulture pričajo o širokih kulturnih kontaktih ter o razširjenih trgovaških omrežjih v katera so bile ptujske skupnosti enakopravno vključene. Sledi železnodobne poselitve niso bile odkrite zgolj na Ptujskem gradu in ob njegovem vznožju, temveč tudi na griču Panorami, na platoju Rabelčje vasi, na dravskih terasah med mestom in Spodnjo Hajdi-

Gnathia skifos iz Starša, Dravsko polje.
Gnathia skyphos from Starše, Dravsko polje.
Gnathijski skifos iz Starš, Dravsko polje.

od središta zrakasto širila prema plodnim okolnim ravninama – Srednica, Skorba, Dragonja vas, Brstje i Formin predstavljaju tako nalazišta najvažnijih groblja. Istodobno, svjedoče nam o kulturnom naseljavanju čitave regije, o gospodarskom, vojnom te kulturnom i duhovnom standardu tih zajednica, kao i o samom društvenom statusu pokojnika i istaknutih pojedinaca.

Premda nam se nekoć činilo kako je područje Ptuja u 5. stoljeću pr. Kr. opustjelo, nalaz fibule s bubnjićima iz Malega gradu i fibule tipa Münsingen, s područja Ptuja, svjedoče kako su stanovnici toga kraja održavali kontakte s tada značajnim centrima na području južnih i zapadnih Alpa te sjevernog Jadrana.

Dolazeći s istoka, sredinom 4. stoljeća pr. Kr. područje današnje istočne Slovenije naselili su Kelti. To je bilo vrijeme njihove najveće ekspanzije; vrijeme kada su se po prvi puta susretali s sredozemnim civilizacijama. Keramička čaša iz južnoitalskih radionica (skiphos *Ganthia* tipa) vjerojatno nađena u Staršama te malo keltsko groblje iz Srednice, ukazuju kako je i Ptujско polje bio prostor takvih doticaja. Već tijekom 3. stoljeća pr. Kr. keltski su se stanovnici istočne Slovenije ponovno povezali sa zapadom. Fibule, pojasne kopče i lanci, zatim ukrasi mačeva i oblici štitnih grba vrlo su srodni onima iz područja od Bavorske sve do hrvatske Podravine.

Traces of Iron Age settlements were not discovered only on the Castle hill and its foothill, but also on the hill of Panorama, plateau of Rabelčja vas, river terraces between the town and Spodnja Hajdina ... Important settlements sites spread radially from the center across the fertile plains – Srednica, Skorba, Dragonja vas, Brstje and Formin are the most important cemeteries demonstrating the settlement of the whole region. At the same time they give evidence to the economic and military, cultural and religious standards of these communities as well as the social statuses of the deceased.

Although in the 5th century BC the territory of Ptuj seemed deserted, the discoveries of a kettle-drum and a Münsingen type fibulae, which might have been found on the territory of Ptuj, demonstrated, that the scarcely populated area maintained contacts with centers on the territory of Southern Alps and the northern Adriatic.

In the middle of the 4th century BC the territory of eastern Slovenia was settled by Celts coming from the »east«. This was the period of their maximal expansion, a period when they encountered on the Mediterranean civilizations. A ceramic cup from south Italian workshops (a skyphos of *Gnathia* style), most probably discovered in Starše, and the small Celtic cemetery in Srednica demonstrate that the Ptuj field was one of the territories of such contacts. Already in the middle of the 3rd cen-

no ... Pomembne točke poselitve pa so se od centra radialno širile po plodnih ravninah – Srednica, Skorba, Dragonja vas, Brstje in Formin predstavljajo najpomembnejša grobišča. Istočasno pričajo o kultiviranju celotne regije, o gospodarskem in vojaškem, o kulturnem in duhovnem standardu teh skupnosti kot tudi o samem družbenem statusu pokojnikov ter izpostavljenih posameznikov.

Čeprav se je zdelo, da je v 5. stoletju pr. n. št. područje Ptuja opustjelo, je odkritje drobne pavkaste fibule iz Malega gradu in fibule tipa Münsingen, ki bi lahko izvirala s područja Ptuja, dokazalo, da so redki prebivalci vzdrževali stike s centri na području južnih in zahodnih Alp ter severnega Jadrana.

Sredi 4. stoletja pr. n. št. so područje vzhodne Slovenije poselili Kelti, ki so prihajali z vzhoda. To je bil čas njihove najveće ekspanzije; čas ko so se prvič srečali s sredozemskimi civilizacijami. Keramična čaša iz južnoitalskih delavnic (skiphos *Ganthia* tipa), ki je bil verjetno odkrit v Staršah in majhno keltsko grobišče iz Srednice kaže da je tudi Ptujско polje bilo prostor takih stikov. V 3. stoletju so se keltski prebivalci vzhodne Slovenije ponovno začeli povezovati z zahodom. Fibule, pasne sponne in veriže, kot tudi okrasje mečev in oblike ščitnih grb kažejo već podobnosti z onimi iz prostora, ki se razteza od Bavorske do hrvatske Podravine.

Mač iz Formina.
Sword from Formin.
Meč iz Formina.

Ukrasni pojas iz Brstja.
Decorative belt from Brstje.
Okrasni pas iz Brstja.

Društvo keltskog svijeta se, međutim, tijekom 2. stoljeća pr. Kr. promijenilo. Zajednice su se povezale u državu poznatu iz antičkih izvora kao Noričko kraljevstvo, čiji vladari su kovali svoj srebrni novac. Naselje na Ptujском gradu u tim je okolnostima ponovno utvrđeno, a naseljeno je i čitavo okolno područje. Istovremeno, daleko na zapadu, militantnu ekspanziju otpočela je Rimaska Republika. U 1. stoljeću pos. Kr. njezini su vojnici koračali u Ptuj, okupirajući ponajprije ključne točke keltskih naselja na Ptuju – Grajski grič i Panoramu.

2nd century BC the Celtic inhabitants of eastern Slovenia again turned to the west. Fibulae, belt-hooks and belt chains, as well as decoration of swords and forms of shield buckles demonstrate numerous similarities with finds ranging from Bavaria to Croatian Pოდravina.

In the middle of the 2nd century BC the Celtic society changed. Communities were merged in to a state known from the written sources as the Kingdom of Noricum where the local rulers minted their silver coins. The settlement on Castle hill in Ptuj was fortified again and the whole surrounding territory of Ptuj was settled. At the same time, far to the west the Roman Republic started its militant expansion. In the 1st century AD its military marched in to Ptuj, occupying in the first place major points of Celtic settlements – the Castle and Panorama hills.

Družba keltskega sveta se je sredi 2. stoletja pr. n. št. spremenila. Skupnosti so se povezale v državu poznano iz antičnih virom kot Noriško kraljestvo, čigar vladarji so začeli kovati svoj srebrni denar. V tem procesu je bila ponovno utrjena naselbina na Ptujском gradu, sledi poselitve iz tega obdobja pa so poznane s celotnega področja Ptuja in njegove okolice. Sočasno je daleč na zahodu svojo militantno ekspanzijo začela Rimaska republika. Njeni vojniki pa so v 1. stoletju vkorakali v Ptuj ter zasedli najprej ključne točke keltskih naselij – Grajski grič in Panoramno.

Osor – »Minijturni Suez«

Osor – »Miniature Suez«

Osor – »Minijturni Suez«

Područje Kvarnera predstavlja dio sjevernog hrvatskog primorskog pojasa u čijoj cjelini i ekosustavu ima vrlo istaknutu poziciju. Izuzetnost Kvarnera čini jedinstvena otočna skupina od kojih osobit prirodan kontekst odlikuje otoke Cres i Lošinj. Na mjestu njihova doticaja, tj. na najnižoj prevlaci nekad cjelovitoga otoka smjestio se Osor – najistaknutije povijesno naselje Kvarnera i najsigurniji grad na istočnoj obali Jadrana u doba rane povijesti.

Zasnovan je na zadanoj, morem odvojenoj prevlaci. Arheološki izvori svjedoče da se kao dominantno naselje razvija već od brončanog i tijekom željeznog doba zadnjih tisućljeća stare ere.

Raspoložujući s ogromnom urbanom površinom, Osor je pouzdano imao pravi protourbani karakter naselja. Bio je opasan snažnim bedemima, ponajviše s istočne i zapadne, lakše pristupne strane. Ondje su se nalazila i glavna gradska vrata. Bio je opremljen i pristanišnom infrastrukturom. Uz gradske su zidine, izvan naselja, bile postavljene i nekropole; na zapadnoj strani

The territory of Kvarner occupies a part of the northern Croatian littoral region. In its integrity and ecosystem it features a very exposed position. Its uniqueness derives from exceptionality of the island group from which due to their natural environment Cres and Lošinj stand out. On their contact point – on the lowest pass of a formally integral island is located Osor. It is the most exponent historical settlement of Kvarner and one of the most secure cities on the eastern Adriatic coast in the period of early history.

It was founded on the limited area of the pass, separated by the sea. Archaeological sources demonstrate that it was already developed as a dominant settlement in the Bronze and during the Iron Age in last millenniums BC.

With its immense urban area, Osor had a real protourban character of the settlement. It was surrounded by massive city walls, mostly on the eastern and western easily accessible sides were also the main town gate was located. It also featured a

Područje Kvarnerja predstavlja leđel severno hrvaškega primorskoga pasu, vendar ima v njegovi celoti in ekosistemu zelo izpostavljeno pozicijo. Njegovo izjemnost tvori edinstvena otoška skupina, znotraj katere tvorita poseben naravni kontekst otoka Cres in Lošinj. Prav na točki njunega stika, to je na najnižjem delu nekdanj celovitega otoka Cres-Lošinj se nahaja Osor – eno izmed najbolj izpostavljenih naselij Kvarnerja ter najvarnejše mesto na vzhodni obali Jadrana v času zgodnje zgodovine.

Ustanovljen je bil na polotoku, obdanem z morjem. Arheološke najdbe pričajo, da se je Osor razvijal kot dominantno naselje že vse od bronaste ter v železni dobi zadnjih tisočletij starega veka.

Osor je razpolagal z ogromno urbano površino in je tako zagotovo predstavljal pravo protourbano naselje. Bil je obdan z obsežnim obzidjem, ki je bilo najvišje na vzhodni in zahodni, lažje pristopni strani. Tam so se nahajala tudi glavna mestna vrata. Bil je opremljen in s pristaniščno infrastrukturo

Osor i osorski tjesnac koji razdvaja otoke Cres i Lošinj.
Osor and Osor channel that separates islands Cres and Lošinj.
Osor in osorska ožina, ki ločuje otoka Cres in Lošinj.

na Kavaneli i na istočnoj, kod groblja i crkve Sv. Marije. Više pojedinačnih ukopa poznato je i s različitih položaja, posebice onih unutar sjevernog dijela gradskog tkiva.

S pritjecanjem helenističkog stila istočnog Sredozemlja, od kraja 4. i za 3. stoljeća pr. Kr., Osor prihvaća nove životne i kulturne standarde. Razvija se i urbanistički i fortifikacijski, pa se podižu tzv. megalitski ili kiklopski bedemi.

O standardu ondašnjih stanovnika Osora najbolje svjedoči bogatstvo i raznovrsnost arheološki nalaza. Obilan je to potencijal za razumijevanje te, jedne od najznačajnijih epizoda osorske kulturne povijesti.

Glavno obilježje toga doba bilo je isticanje statusa raznim načinima. Pri tom se izdvajaju nalazi nošnje i nakita mjesnog i uveznog podrijetla, raskošni predmeti posebnih simboličkih i statusnih dragocjenosti. Moćna i skupocjena vojna oprema predstavljala je u tome važniji element (ulomci negovske kacige, bojni noževi, koplja i sl.). U istom se kontekstu razmatraju i ulomci metalnih posuda (situle, ciste, poklopci i dr.) ukrašenih u situlskom stilu jugoistočnog alpskog i venetskog prostora. Luksuzna crveno slikana keramika povezuju se pak uz kontakte sa sredozemnim kulturnim krugovima (ponajviše južne Italije i grčkih kolonija). S druge strane, pod utjecajima iz latenske kulture, tijekom 3. i 2. stoljeća stare ere, u modi su se uspostavile fibule karakte-

port infrastructure. Necropolises were located outside the settlement beside the city walls – in Kavanela and below the today's cemetery and church of Sv. Marija (Holy Mary). Several individual graves were discovered on different locations, especially in the northern part of the settlement.

With the inflow of Hellenistic style from the eastern Mediterranean, from the end of 4th and in the 3rd century BC, Osor accepted new living and cultural standards. The city becomes developed in its urbanistic and fortification form – erected are so called megalithic or Cyclopean city walls.

Richness and diversity of archaeological finds discovered bear witness of the standard of Osor's past inhabitants. They form the potential for understanding of one of the most important *episodes* of Osor's cultural history.

Main characteristics of this period were presentations of status by different means – especially with locally produced or imported jewellery and attire as well as luxurious items of special symbolic and status value. Forceful and precious military equipment represents a major element in this process (fragments of a Negova type helmet, battle knives, spears etc). In this context should also be considered the fragments of metal vessels (situlae, cists, lids etc.) decorated in south-east Alpine or Venetian Situlae art style. Luxurious red painted pottery

ro. Ob obzidju, izven urbanega prostora, so bile postavljene nekropole – na zahodni strani na Kavaneli in na vzhodni pod pokopališčem in cerkvijo Sv. Marije. Več posameznih pokopov je poznano z različnih lokacij, predvsem znotraj severnega dela mestnega tkiva.

S pritekanjem helenističnega vzhodno sredozemskega sloga od konca 4. ter v 3. stoletju p. n. št., je Osor začel sprejemati nove življenjske in kulturne standarde. Razvija se v urbanističnem in fortifikacijskem pogledu – gradi se tako imenovano megalitsko oziroma kiklopsko obzidje.

O standardu tedanjih prebivalcev Osorja najbolje priča bogastvo in raznolikost arheoloških najdb. Gre za obsežen potencial za razumevanje ene izmed najpomembnejših epizod osorske kulturne zgodovine.

Glavna značilnost tega obdobja je bilo raznoliko izkazovanje statusa. Predvsem izstopajo najdbe noše in nakita lokalnega ter uvoženega izvora, raskošni predmeti posebnih simboličnih in statusnih dragocenosti. Moćna in draga vojna oprema predstavljala je v tem enega izmed pomembnejših elementov (odlomki negovske čelade, bojni noži, kopja ipd.). V istem kontekstu lahko opazujemo tudi številne odlomke različnih bronastih posod (situle, ciste, pokrovi in dr.), ukrašenih v situlskem slogu jugovzhodnega alpskega in venetkega prostora. Luksuzna rdeče figuralna ke-

Osor, ulomci poklopaca situla ukrašenih u situlskom stilu.
Osor, lids fragments of the situlae decorated in Situla Art style.
Osor, odlomki pokrovov situl okrašeni v situlskem slogu.

rističnih srednjolatenških shema (tipa Kastav, Nezakcij, Picugi), značajnim za širu regiju koja nije bila naseljena Keltima, ali je s njima bila u tijesnom razmjeru.

Sva ta iznimna arheološka baština rječiti je svjedok o razvijenosti i statusu onodobnog Osora. Predstavlja izravan odraz njegovog ravnopravnog sudjelovanja u optjecajima najrazličitijih komunikacija, znanja i trendova koji su se odvijali u jedinstvenom društvenom fenomenu – spoja europskih prapovijesnih kultura (iz alpskog, italaskog, keltskog kulturnog prostora) i sredozemnih civilizacija na sjevernome Jadranu.

Dolaskom Rimljana u 2. stoljeća pr. Kr. nastupilo je posve novo doba, doba kojim je Osor prešao prag povijesti i ušao u još jednu iznimno bogatu »epizodu« svoje velebnе prošlosti. Da je institucija *aleata* ili *foederata* s kvarnerskim zajednicama uistinu postojala u kontinuitetu već od toga vremena, ako ne i ranije, potvrdno je čitljivo i iz drugih izvora. Impresivna ostava srebrnih republikanskih novaca, tzv. osorsko blago samo je jedan od njih.

should be linked to contacts with Mediterranean cultural circles (mostly of southern Italy and Greek colonies). On the other hand, during the 3rd and 2nd century BC under the influence from the Celtic culture, became fashionable fibulae of a Middle La Tène scheme (types Kastav, Nezakcij and Picugi) characteristic for a broader region not inhabited by Celts but still in close contacts with them.

This entire exceptional archaeological heritage bears witness of status and development of Osor. It demonstrates a direct reflection of its equally entitled collaboration in circulations of different information, knowledge and trends which took place in a unique social phenomenon – in the unification of European prehistoric cultures (from the Alpine, Italic and Celtic cultural area) and Mediterranean civilizations on the northern Adriatic.

With the arrival of the Romans in 2nd century BC a new era started. A period in which Osor trespassed the threshold of history and entered into another exceptionally rich »episode« of its marvellous past. Historical sources also document that the institution of *aleati* or *foederati* with societies from Kvarner must have existed from this period on if not ever earlier. The impressive hoard of silver Roman republican denarii, so-called Osor Treasure, is just one of them.

ramike se povezuje z kontakti s sredozemskim kulturnimi krogi (predvsem z južne Italije in grških kolonij). Na drugi strani pod latenskim vplivom, v 3. in 2. stoletju pr. n. št., v modi so se vzpostavile fibule z karakterističnimi oblikami srednjelatenških shem (tip Kastav, Nezakcij, Picugi), značilnimi za širšo regijo, ki je Kelti niso poseljevali, ampak je bila z njimi v tesnih stikih.

Vsa ta izjemna arheološka dediščina je neposredna priča o razvitosti in statusu tedanjega Osorja. Kaže na njegovo enakopravno sodelovanje v procesih obtoka različnih komunikacij, znanj in trendov, ki so potekali znotraj edinstvenega družbenega fenomena svojega časa – spoja evropskih prazgodovinskih kultur (iz alpskega, italškega, keltskega kulturnega prostora) in sredozemskih civilizacij na prostoru severnega Jadrana.

S prihodom Rimljanov v 2. stoletju pr. n. št. je nastopilo povsem novo obdobje v katerem je Osor prestopil prag zgodovine in vstopil v še eno izjemno bogato »epizodo« svoje preteklosti. Številni viri pričajo, da je v kontinuiteti od tedaj, če ne že od prej, obstajala institucija *aleata* in *foederata* s kvarnerskimi skupnostmi. Impresivna zakladna najdba srebrnih republikanskih novcev, tako imenovani osorski zaklad, je zgolj eden izmed njih.

Osor, osorsko blago.
Osor, Osor treasure.
Osor, osorski zaklad.

Ošanići – kamen na kamen ...

Ošanići – Stone to stone ...

Ošanići – kamen na kamen ...

U središtu krške južne Hercegovine smjestilo se prapovijesno naselje Gradina u Ošanićima kod Stoca. Protourbano se gradinsko naselje pod utjecajem helenističkih kultura, od 4. stoljeća pr. Kr., razvija u pravo urbano središte šire regije – Grad *Daorson*. Smatra se da je s prostorom Poneretvlja i s uskim primorskim pojasom pripadao ilirskim Daorsima.

Velebni nasebinski kompleks Daorsona dijeli se u tri areala čiji je razmještaj uvjetovan konfiguracijom zemljišta strmoga grebena: Gradinu ili akropolo, podgradinski i predgradinski prostor, s obližnjim kamnolomom. Najimpresivnije zdanje predstavlja svakako očuvani sklop obrambene arhitekture, izgrđen u tzv. megalitskoj tehnici gradnje, poput bedema na Osoru.

U vremenu tzv. ilirskog helenizma, od 4. stoljeća pr. Kr., svi su ti zasebno organizirani dijelovi činili urbanu cjelinu homogene zajednice, hijerarhizirani u svojim vrijednostima prostornog, organizacijskog, društvenog i vjerskog životu stanovnika toga naselja. Zbog toga Ošanići predsta-

In the center of karstic southern Herzegovina is positioned the prehistoric settlement Gradina on Ošanići near Stolac. The proto-urban settlement developed in the 4th century BC under the influence of Hellenistic cultures in to a real urban center of the region – city of *Daorson*. It is considered that the territory of river Neretva and a narrow coastal belt belonged to the Illyrian tribe of Daorsi.

The monumental settlement complex of Daorson could be divided in to three areas conditioned by the geomorphology of the ridge – the Gradina or the acropolis and the areas before and below the Gradina with the nearby stone quarry. The most impressive element is the preserved complex of defensive architecture, as in Osor, built in the so called megalithic building technique.

In the period of the so called Illyrian Hellenism from the 4th century BC on, these separate parts created an urban unit of a homogenous society. The later had a clearly hierarchic organization – reflected in par-

razgodovinsko utrijeno naselje Gradina na Ošanićih pri Stolcu se nahaja v srcu zakrasele Hercegovine. Protourbano gradišče se je pod vplivi helenističnih kultur vzhodnega Sredozemlja od 5. in 4. stoletja pr. n. št. razvijalo v pravo urbano središče širše regije – v mesto *Daorson*. Domneva se, da je ta prostor, kot tudi ozemlje Poneretvlja z ozkim primorskim pasom, pripadalo ilirskemu ljudstvu Daorsov.

Momumentalni nasebinski kompleks se deli na tri dele, katerih razporeditev je pogojena s konfiguracijo zemljišča strmega grebena: Gradino oziroma akropolo, območje teras pod akropolo in obsežno območje na platoju pred akropolo z bližnjim kamnolomom. Vsekakor pa najimpresivnejše ostanke predstavlja ohranjeni kompleks obrambne arhitekture zgrajen je z megalitsko tehniko gradnje, podobno kot obzidje na Osoru.

V času t. i. ilirskega helenizma v 4. stoletju pr. n. št. so ti ločeni deli tvorili urbano celoto homogene skupnosti, hijerarhizirani v svojih vrednotah prostorskega, or-

Ošanići, pogled na obrambene megalitske zidine na Gradini.
Ošanići, megalithic defence wall at the Gradina.
Ošanići, pogled na megalitsko obrambno obzidje na Gradini.

vljaju jedan od najljepših primjera kontinuiteta i transformacije prapovijesne gradine u heleniziranu regionalnu metropolu.

tial, organizational, social and religious life of the inhabitants. Consequently, Ošanići present one of the finest examples of continuity and transformation of a prehistoric hill-fort in to a Hellenized regional metropolis.

ganizacijskega, društvenega in verskega življenja za prebivalce tega naselja. Prav zato predstavljajo Ošanići enega izmed najlepših primerov kontinuitete in transformacije prazgodovinskega gradišča v helenizirano regionalno metropolu.

Spoj specifične autohtone kulture i tradicije sa snažno prožetim utjecajima i dostignućima iz različitih kultura kontinentalnih i sredozemnih prostora onodobne

Extraordinary archaeological finds from Ošanići reflect a merging of a specific autochthonous culture and tradition with intensively pervaded influences and

Spoj specifične avtohtone kulture in tradicije, prežetimi z vplivi in dosežki iz različnih kultur celinskega in sredozemskega prostora tedanje Evrope, značilnost je izjemnih arheoloških najdb iz Ošanića.

Ošanići, zvonasta situla iz ostave.
Ošanići, bell-shaped situla from the hoard.
Ošanići, zvončasta situla iz zakladne najdbe.

Europe, obilježje je i iznimne arheološke građe s Ošanića. Izborom nekih važnijih predmeta može se pouzdano slijediti kakve je sve kontakte i na kakvim razdaljinama Daorson njegovao.

Izdvajaju se ulomci ilirskih kaciga kasne razvojne faze i nalaz zanatske ostave s mnoštvom različita alata, nakita i predmeta umjetničkog obrta. Među njima, ističe se zvonasta situla, vrlo slična situlama iz Rijeke i Nezakcija, te *larnax* – škrinjica za nakit koja se povezuje uz makedonski kulturni krug. O doticajima s južnoitalskim regijama svjedoči importirana keramika, osobito ona tipa *Gnathia*. No prilikom istraživanja gotovo svih prostora naselja zabilježena je i građa koja svoje podrijetlo nalazi u području latenskog kulturnog kruga. Posebno su vrijedne brončane i srebrne fibule srednjolatske sheme, od jednostavnih žičanih, do fibula s dvije kuglice na nozi pa do pseudofigliranskim srodne fibule.

S Ošanića upravo mnoštvo pokretne građe, kao što je monumentalna javna skulptura, vlastiti novac ili brojni importirani predmeti visoko statusne i simboličke vrijednosti, izravno svjedoče o razvijenosti i standardu, ali i o kontinuitetu te samosvojnosti kulturnog bogatstva življenja na tome naselju.

achievements from different cultures of continental and Mediterranean territories of Europe. With a selection of individual exposed artifacts one can reliably follow the contacts and distances of these contacts.

We have to put forward the fragments of Illyrian helmets of a late development phase and the find of craftsman tools with a multitude of instruments, jewellery and items of artificial trade. Among the later special attention should be paid to a bell-shaped situla, very similar to the examples from Rijeka and Nesactium, and to the *larnax* – a small box for jewellery linked to the Macedonian cultural circle. Contacts to the southern Italian regions are attested by the presence of imported pottery, especially of the *Gnathia* type. During the excavations of almost all the settlement areas were discovered finds originating from the La Tène cultural circle. Especially important are bronze and silver fibulae of a Middle La Tène scheme – examples ranging from simple ones made from a wire, to the ones with two globules on the foot all the way to examples decorated with pseudofiglirae decorations.

Finds such as monumental public sculpture, own money and numerous imported items of high status and social value from Ošanići directly demonstrate the development and standard, but also the continuity and uniqueness of opulent cultural life in this settlement.

Z izborom nekaterih izpostavljenih predmetov lahko zanesljivo sledimo kakšne in kako oddaljene stike je Daorson negoval. Izstopajo odlomki ilirskih čelad pozne razvojne faze in zakladna najdba, ki je vsebovala večjo količino različnega orodja, nakita in predmetov umetniške obrti. Izmed njih izstopa predvsem bronasta zvončasta situla, zelo podobna situlama iz Rijeke in Nezakcija, in *larnax* – škrinjica za nakit, ki se povezuje z makedonskim kulturnim krogom. O direktnih stikih z južnoitalskimi pokrajinami priča številna uvožena keramika, še posebej tipa *Gnathia*. Ob izkopavanjih skoraj vseh delov mestnega kompleksa so bile odkrite tudi številne najdbe, izvirajoče s področja latenskega kulturnega kroga. Izstopajo predvsem bronaste in srebrne fibule srednjelatske sheme – od enostavnih žičnatih pa vse do fibule z dvema kroglicama na nogi in pseudofigliranskim podobne fibule.

Z Ošanićev prav množica premičnih najdb kot je monumentalna javna skulptura, lastni denar in številni uvoženi predmeti visoke statusne in simbolične vrednosti neposredno pričajo o razvoju in standardu, pa tudi o kontinuiteti in samosvojnosti kulturnega bogatstva življenja na tem naselju.

Ošanići, *larnax* iz ošaničke ostave.
Ošanići, *larnax* from the hoard.
Ošanići, *larnax* iz zakladne najdbe.

Ohrid – biser Balkana

Ohrid – The Balkan pearl

Ohrid – biser Balkana

Na području Ohrida bilo je smješteno starodavno mjesto Lihnid. U povijesti se nalazilo između tri »svijeta« – Ilirskog, Epirskog i Makedonskog kraljevstva, ali i na središtu komunikacije koja je tisućljećima povezivala istočnu jadransku i sjevernu egejsku obalu. Prema legendi iz grčke mitologije Lihnid je osnovao fenički princ Kadmo, na svom putu prema »sjeveru«.

Mjesto je bilo podignuto na grebenu koji se uzdiže iznad Ohridskog jezera. Na Deboju, tj. na nižem podiju naselja nalazilo se najveće groblje, a na višem podiju, tj. na Ič kale bila je u 4. stoljeću pr. Kr. podignuta utvrda. Između ta dva podija, na Gornj Porti, istraženi su bogati grobovi koji dokazuju da se ondje morala nalaziti još starija naselobina. Isto su potvrđivali i raskošni aristokratski grobovi istraženi u Trebeništu koji, zajedno s grobovima s Gorne Porte sude među najbogatije grobove čitavog Balkana.

Regija je nesumnjivo bila izrazito važno središte već od 6. stoljeća pr. Kr. Svoj prvi vrhunac dosegla je sredinom 5. stoljeća pr.

On the territory of Ohrid was located the ancient city of Lychnidos. In ancient times it was located between three »worlds« – Illyrian, Epirotic and Macedonian kingdom and at the center of a communication route which for millennia linked the eastern Adriatic and the northern Aegean coast. According to a legend from Greek mythology, Lychnidos was founded by the Phoenician prince Cadmus on his way to the »north«.

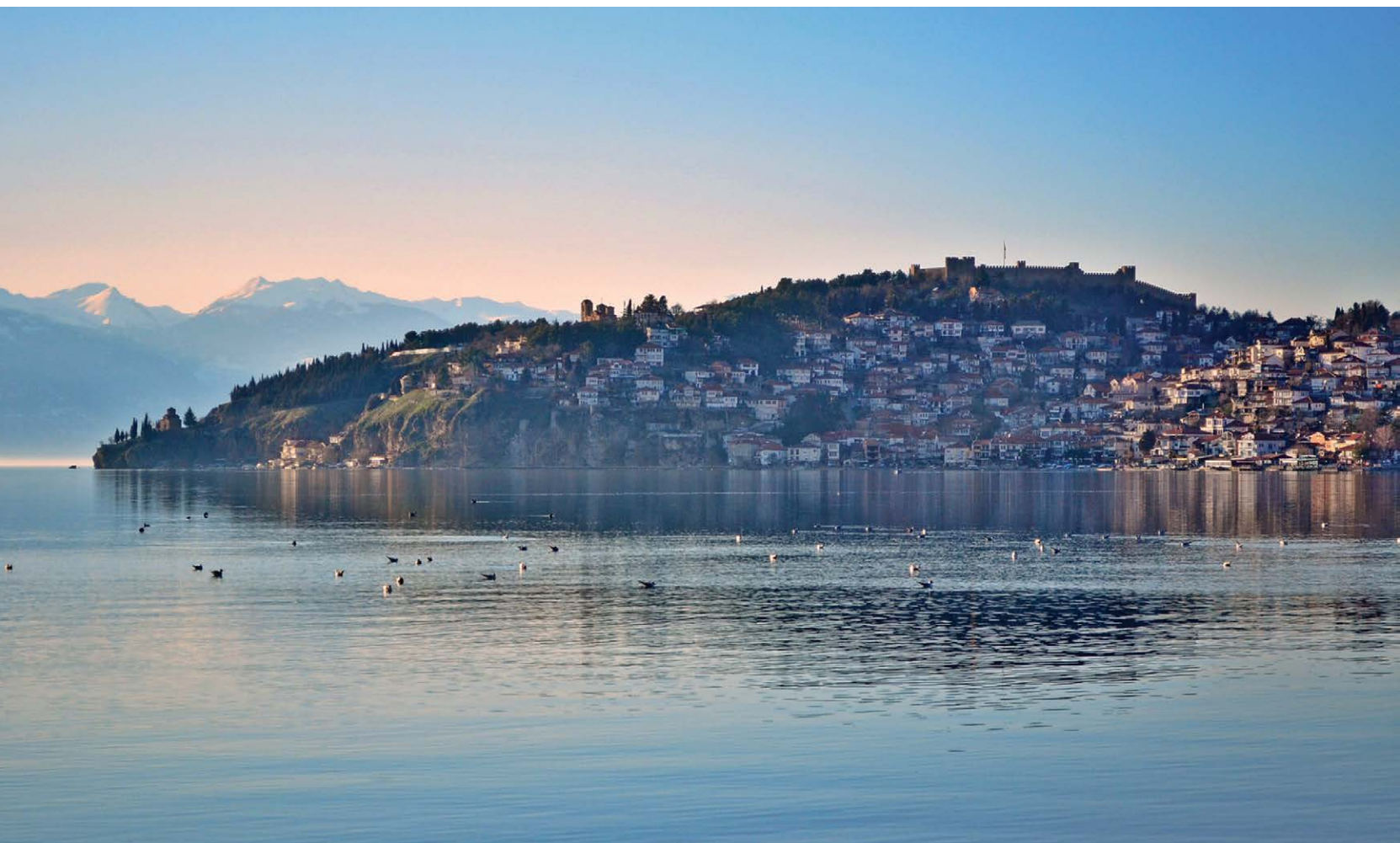
The city was erected on a ridge overlooking the Ohrid Lake. On Deboj, the lower plateau, was located the largest cemetery while on the higher part, on Ič kale in 4th century BC a fortress was raised. Between these two plateaus, on Gorna Porta, were discovered rich graves demonstrating the existence of an earlier settlement on this location. Existence of social elite was attested also by the aristocratic graves in Trebeništa which, together with graves from Gorna Porta, are among the richest burials on the Balkans.

The region was undoubtedly an important center already from the 6th century BC. It

Na području Ohrida je bilo izgrađeno starodavno mjesto Lihnid. V zgodovini se je nahajalo med tremi svetovi – Ilirskim, Epirskim in Makedonskim kraljestvom; na sredini poti, ki je tisočletja povezovala vzhodno jadransko in severno egejsko obalo. Po legendi iz grške mitologije ga je ustanovil feničanski princ Kadmos, na svoji poti proti »severu«.

Samo mesto je bilo postavljeno na grebenu, ki se dviguje nad Ohridskim jezerom. Na Deboju, oz. na nižjem platoju naselbine je bilo odkrito največje grobišče, a na višjem platoju, oz. na Ič kale je že v 4. stoletju pr. n. št. bila zgrajena utrdba. Med obema platojema, na Gornj Porti odkriti bogati grobovi pa kažejo, da se je tam morala nahajati že starejša naselbina. Enako kažejo raskošni aristokratski grobovi, odkriti v Trebeništu kot tudi na Gornj Porti, ki sodijo med najbogatije grobove celotnega Balkana.

Regija je bila pomemben center že ob koncu 6. stoletja pr. n. št. Svoj prvi vrhunec dosegla je sredi 5. stoletja, v času vlade Perdike II, a sredi 4. stoletja pr. n. št. pa je regija, da

Ohrid, vizura starog grada.
Ohrid, view of the old town of Ohrid.
Ohrid, pogled na staro mesto.

Kr., za vladavine Perdike II, iako ju već tijekom 4. stoljeća pr. Kr. osvaja makedonski kralj Filip II, kako bi zaštitio zaleđe svoje sve moćnije države. U stoljećima poslije smrti njegova sina Aleksandra Velikog, Balkanski se poluotok ogreznuo u međusobna obračunavanja različitih država i vladara koji su oslabili moć čitave regije.

Naposljetku, 146. godine pr. Kr., Makedonija je postala rimskom provincijom u koju je bilo uključeno i čitavo područje Ohrida, tj. Lihnida. Njihovo stanovništvo, Dasareti ostali su međutim i u tom povijesnom kontekstu više od stoljeća slobodna zajednica.

Od sredine 4. stoljeća pr. Kr. na središnjem Balkanu možemo računati s keltskom prisutnošću. Diplomacija makedonske države zasigurno se izravno susrela s Keltima već u vrijeme pohoda Aleksandra Velikog na Tribale, 335. godine pr. Kr.

Na tamošnju pozornicu ponovno dolaze u desetljećima nakon njegove smrti. Osjetno se to zapaža i nakon raspada Helespontskog kraljevstva Lizimaha Velikog, jer se zbog nedostatka snaga otvorio put prema »jugu«. Tako se keltski vojni pohod na Delfe, unatoč njihovom porazu, u grčkoj literaturi održao kao jedna od najvećih katastrofa grčke povijesti. Od tada niti jedan helenistički vladar nije započinjao ratove bez keltskih plaćenika. Iz izvora također saznajemo da je npr. makedonski kralj Antigona Gonata imao u svojoj vojsci kontin-

reached its first culmination of power in the 5th century BC during the reign of the Macedonian king Perdiccas II. It was finally occupied by Philip II of Macedon to protect his hinterland. In the century after the death of his son Alexander the Great, the Balkan Peninsula plunged in to a whirl of wars between different states and rules which weakened the whole region.

Finally in 146 BC Macedonia became a Roman province. It included the whole territory of Ohrid, ancient Lychnidos, while its population, the Dassaretae retained in this historic context for more than a century a status of a free community.

From the middle of the 4th century BC Celts were present on the central Balkans. Diplomacy of the Macedonian state must have encountered them directly during Alexander the Great campaign against the Tribals in 335 BC, but they enter the central stage decades after his death.

It became obvious that after the disintegration of the Hellenistic kingdom of Lysimachus the Great, the lack of power opened for them a way to the »south«. Consequently the Celtic military campaign against Delphi remained in Greek literature, despite their defeat, as one of the worst catastrophes of Greek history. Ever since, no Hellenistic ruler would dare to start a war without Celtic mercenaries – from the sources we know that the Mace-

bi si zavaroval zaledje, osvojil makedonski kralj Filip II. V stoletjih po smrti njegovega sina Aleksandra Velikega se je Balkanski polotok pogreznil v medsebojno obračunavanje različnih držav in vladarjev, ki so oslabili moč celotne regije.

Na koncu leta 146 pr. n. št. je Makedonija postala rimska provinca v katero je bilo vključeno celotno področje Ohrida in Dasareti so ostali znotraj tega zgodovinskega konteksta še več kot stoletje svobodna skupnost.

Od sredine 4. stoletja pr. n. št. na osrednjem Balkanu lahko računamo s Keltsko prisotnostjo. Diplomacija makedonske države pa se je z njimi srečala zagotovo v času Aleksandrovega pohoda proti Tribalom leta 335 pr. n. št.

Na tamkajšnje prizorišče ponovno so stopili v desetletjih po njegovi smrti, kar je postalo občutno predvsem po razpadu Helespontskega kraljestva Lizimaha Velikega, ko se je zaradi pomanjkanja moči odprla pot proti »jugu«. Njihov vojni pohod proti Delfom, se je kljub njihovem porazu, v Grški literaturi ohranil kot ena največjih katastrof grške zgodovine. Od tedaj nobeden helenistični vladar ni več začel vojne brez keltskih plačencev. Iz virov vemo, da naj bi npr. makedonski kralj Antigona Gonata imel v svoji vojski kontingent Keltov. Sloveči kot neustrašni borci s šibkim čutom odgovornosti so se nahajali v vsaki prestolnici helenistične Europe, Azije in Afrike.

Ohrid, Gorna Porta, istočnokeltska kaciga.
Ohrid, Gorna Porta, eastern Celtic helmet.
Ohrid, Gorna Porta, vzhodnokeltska čelada.

gent Kelta. Sloveći kao neustrašivi borci sa slabim osjećajem odgovornosti nalazili su se u svakoj prijestolnici helenističke Europe, Azije i Afrike.

U istom smislu možemo interpretirati i grobove s keltskim oružjem istražene na Ohridu. Keltski plaćenici su se u Lihnidu zatekli u vrijeme vrhunca rascvata Dasaretije. Grobovi s Deboja uključivali su nalaze željeznih dugih mačeva, koplja i željezne kacige s ojačanom kalotom, koji su već bili poznati. No na Gornoj Porti istražena je grobnica u kojoj je pored ostalih nalaza nađena i željezna kaciga, mač s dugačkim lancem za pojas, zakrivljeni bojni nož, tri koplja i dva štita, izduženi i ovalni. Promatrano u cjelini, može se zaključiti kako je ovdje riječ o keltskom plaćeniku koji je nakon ulaska u službu mjesnog vladara bio dodatno naoružan i oružjem mjesnih obilježja.

donian ruler Antigonus Gonatas had a contingent of Celts in his army. Famous for being fearless warriors with a week sensation of responsibility, they found employment in every capital of Hellenistic Europe, Asia or Africa.

In the same sense we could interpret the graves with Celtic weapons discovered on the necropolis in Deboj and Gorna Porta. Most probably these were Celtic mercenaries employed in Lychnidos at the peak of Dassaretian power. From Deboj graves including long iron swords, spearheads and iron helmets with a reinforced calotte were known before, but in Gorna Porta a grave was discovered which included an iron helmet, a sword with a belt chain, a curved knife, three spearheads and two shield bosses – one elongated and one circular. Observing the whole, we can conclude that we are looking at a grave of a Celtic mercenary who was, after entering service, additionally armed with some local weapons.

Na enak način lahko razlagamo grobove s keltskim oružjem odkrite na Ohridu. Keltski plačanci so se v Lihnidu nahajali v času vrhunca razcveta Dasaretie. V že poznanih grobovih z Deboja so bili odkriti dolgi železni meči, koplja in železne čelade z ojačano kaloto. No, na Gorni Porti pa je bil odkrit grob, v katerem so bili med ostalim odkriti železna čelada, meč z dolgo pasno verigo, zakrivljeni bojni nož, tri koplja in dve ščitni grbi – trakasta in ovalna. Opazujoč v celoti se zdi, da gre tukaj za keltskega plačanca, ki je po vstopu v službo lokalnega vladarja bil dodatno oborožen še z oružjem krajevnih značilnosti.

Ohrid, Deboj, helenističke čaše.
Ohrid, Deboj, Hellenistic cups.
Ohrid, Deboj, helenistične čaše.

Martina Blečić Kavur, Adnan Busuladžić, Wolfgang David, Zrinka Ettinger Starčić, Mitja Guštin, Boris Kavur

Mjesta susretanja ■ *Places of contact* ■ *Mesta srečevanja*

Professional Monograph

Reviewers ■ dr. Andrej Gaspari, dr. Irena Lazar

Edited by, graphic design and typesetting ■ dr. Jonatan Vinkler

Photographs ■ Jürgen Bahlo, dr. Martina Blečić Kavur, Ivo Dragičević, Mark Eberlain,

ddr. Mitja Guštin, Mile Iloski, dr. Boris Kavur, Nadir Mavrović, Bojan Purić

Translation ■ dr. Martina Blečić Kavur, dr. Boris Kavur

Proofreading ■ Božena Bunčić, Jerica Kavur, dr. Gregor Pobežin

Editor in chief ■ dr. Jonatan Vinkler

Managing editor ■ Alen Ježovnik

Published by ■ University of Primorska, University of Primorska Press, Titov trg 4, 6000 Koper

ISBN 978-961-6963-07-7 (pdf)

www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6963-07-7.pdf

ISBN 978-961-6963-08-4 (html)

www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6963-08-4/index.html

© 2014 University of Primorska Press

This publication was financially supported by the European commission with the Culture program. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

903/904(4)(0.034.2)

MJESTA susretanja [Elektronski vir] = Places of contact = Mesta srečevanja : [strokovna monografija] / Martina Blečić Kavur ... [et al.] ; [prevod Martina Blečić Kavur, Boris Kavur ; fotografije Jürgen Bahlo ... et al.]. - El. knjiga. - Koper : Založba Univerze na Primorskem, 2014

Način dostopa (URL): <http://www.hippocampus.si/isbn/978-961-6963-07-7.pdf>

Način dostopa (URL): <http://www.hippocampus.si/isbn/978-961-6963-08-4/index.html>

ISBN 978-961-6963-07-7 (pdf)

ISBN 978-961-6963-08-4 (html)

1. Vzp. stv. nasl. 2. Blečić-Kavur, Martina

276519936

